

RUUKKU Taiteellisen tutkimuksen kausijulkaisu
Studies in Artistic Research
Tidskrift för konstnärlig forskning

Numero 6 (2016)

MUUTOS JA TAITEELLINEN TUTKI- MUS

Pääkirjoitus
ruukku.journal.fi

Muutoksen mahdollisuudet

MARI MÄKIRANTA JA EIJA TIMONEN

Vuonna 2013 meillä oli ilo tutustua Varsovan nykyaiteen museon *Ukrainian News* -näyttelyyn. Näyttelyn taiteilijaryhmät koostuivat sekä erinäisistä aktivistijoukoista että yksittäisistä taiteilijoista, joita yhdistivät paitsi kokeelliset ilmaisukeinot, myös jälkisosialistisen yhteiskunnan rakenteiden ja elinolojen kommentointi. Näyttelyssä katutaiteilijat, intellektuellit ja yhteiskunnalliset ajattelijat osallistuivat taiteellaan yhteiskunnallisten merkitysten kamppailuun ja epäkohtien näkyväksi tekemiseen.

Näkökulma ei paisunut pateettisen nationalistiseksi, vaan poliittisia ilmiöitä, kuten vuoden 2004 Oranssia vallankumousta, uuskapitalismia tai julkisten tilojen yksityistämistä lähestyttiin henkilökohtaiselta tasolta. Näyttely on jäänyt mieleemme siksi, että useissa teoksissa ja installaatioissa henkilökohtaiset havainnot

nivoutuivat poliittiseen affektiivisella ja kokemuksellisella tavalla. Näyttely nosti meissä esiin kysymyksiä siitä, mitä puolia Ukrainasta ja ukrainalaisista näytetään kansainvälisessä mediassa, kenen ääni pääsee kuuluviin ja millaisia epätasa-arvoisia yhteiskunnallisia käytäntöjä vähemmistöt, esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt kohtaavat arjessaan? Myöhemmin näyttely palasi toistuvasti mieleemme ItäUkrainaa koskevien uutisointien kohdalla. *Ukrainian News* oli näyttely, joka ennakoiti tulevaa, pohti muutosta ja viittasi – teemanumeromme tavoin – taiteen poliittisuuteen, tilaan, jossa taiteilija-tutkijat käsittelevät yhteiskunnallisia teemoja ja etsivät niihin uusia, vaihtoehtoisia tulkintoja.

Muutos ja taiteellinen tutkimus –teemanumeromme osoittaa, kuinka taiteellisella tutkimuksella ja taiteen tekemisen käytännöillä on annettavaa paitsi yhteiskunnalliseen keskusteluun myös muiden tieteenalojen metodologioihin. Teemanumeromme onkin houkuttanut taiteilija-tutkijoita sisällöllisesti ja muodollisesti uudenslaisiin avauksiin, joissa ilmaisukeinoja on lainattu ja lavennettu paitsi tutkimuksellisten raja-aitojen yli, myös nykytaiteen uusille alueille, kuten mediataiteellisiin blogeihin tai kaupunkitilan valtaamiseen.

Eräs tapa tarkastella teemanumeromme ekspositioita on nähdä niiden ryhmittyvän kolmen teeman ympärille siten, että teemojen väliset rajat ovat huokoisia ja liukuvia. Tällaisia teemoja ovat sosiaalisesti vastuullinen taide, taiteellisen tutkimuksen metodologia, taiteen tekemisen poliittisuus ja uudenslaiset taiteen tekemisen muodot. Maria Huhmarniemen ekspositio sekä Satu Miettisen, Inkeri Huhtamaan ja Taina Kontion ekspositiossa pohditaan sosiaalisesti vastuullisen taiteen luonnetta ja vaikutusmahdollisuuksia paikallistasolla. Maria Huhmarniemi tarkastelee, miten taiteilija voi osallistua paikallisiin ja alueellisiin keskusteluihin ympäristökonflikteista taiteen keinoin. Tätä varten hän on rakentanut installaatioita, jotka tekevät näkyväksi maan- ja luonnonvarojen käyttöön liittyviä näkökulmia, kuten lappilaisten marjastajien suhtautumista ulkomaalaisiin poimijoihin. Satu Miettisen, Inkeri Huhtamaan ja Taina Kontion tarkastelun keskiössä on heidän Etelä-Afrikassa ja Namibiassa toteutettamansa *My Dream World* -hanke. Hankkeen avulla he pohtivat sosiaalisen muotoilun mahdollistamaa muutosta sekä muutoksen vaikutuksia taiteilijassa, tutkijassa ja paikallisessa yhteisössä. Myös Minna Rainio tarkastelee, Mark Robertsin kanssa toteuttamiensa audiovisuaalisten installatioiden valossa, miten taide voi osallistua yhteiskunnalliseen, poliittiseen ja eettiseen keskusteluun. Siinä missä Maria Huhmarniemi pohtii eri toimijaryhmien törmäyksiä paikallistasolla, Rainio puolestaan käsittelee kansallisia rajoja ja globaalia eriarvoisuutta. Pohdintansa Rainio linkittää keskusteluihin muun muassa pakolaisuudesta, siirtolaisuudesta ja monikulttuurisesta Suomesta. Rainion tutkimus tuottaa myös uusia tutkimuksellisia käsitteitä, kuten kokemuksen politiikka. Tällä käsitteellä Rainio ilmentää sitä, miten hänen ja Mark Robertsin teokset rakentuvat taideteoksen ja sen vastaanottajan kohtaamisissa, tiloissa, joissa affektiivinen, ruumiillinen ja moniaistinen kokemus yhdistyvät käsitteelliseen ja kielelliseen

ajatteluun. Tila mahdollistaa vaihtoehtoisia todellisuuden jäsentämisen tapoja niin teosten vastaanottajille kuin niiden tekijöille.

Susanna Helke, Kalle Lampela ja Tero Nauha pohtivat omissa ekspositioissaan edustamiensa taiteenalojen tekemisen lähtökohtia ja kehittävät samalla taiteellisen tutkimuksen metodologiaa. Lampela osoittaa, kuinka piirtämällä voidaan tehdä aineistonanalyysia, ja Helke taas asettaa tutkimustekstinsä ja muistiinpanonsa dialogiin tekeillä olevan dokumenttielokuvansa kanssa. Helke pohtii “dokumentaarisen elokuvan reunaehtoja poliittisen ja poeettisen paradoksaalisessa kohtauspisteessä”. Hän kysyy, miten dokumentaariset esitykset voivat rikkoa lajin perinteestä nousevia asetelmallisia tehtäviä ja miten dokumentaariset esitykset voivat luoda dissensuksen ja eettisen muutoksen tiloja. Lampela vuorostaan tutkii reaaliosialismin kuvastoa ja sen viittaussuhteita siihen, miltä reaaliosialismi haluttiin saada näyttämään estetiikan keinoin – estetiikan, joka oli poliittista ja läpeensä ideologista. Lampelan piirtämät henkilökuvat ja kollaasit osoittavat myös, miten yhteiskuntatieteelliset metodit pysyvät hänen sormissaan yhtä luontevasti kuin lyijykynä. Myös Tero Nauha tarkastelee oman taiteenalan lähtökohtia, tässä tapauksessa käsitetaiteen ja performanssitaiteen suhteita. Hän käyttää mannermaisia yhteiskunta- ja oikeusfilosofoja innoittajinaan, erityisesti heidän päätöksen, poikkeuksen ja radikaalin immanentin käsitteitä sekä hyödyntää näitä käsitteitä omien performanssiesityksiensä viestien taustavaloina. Nauhan ekspositio nostaa esiin uusmaterialistisia kysymyksiä siitä, miten muutos näyttäytyy materiaalisena, spekulatiivisena esityksenä.

Taiteen poliittisuus ja uudenlaiset ympäristöt kohtaavat myös Denise Zielgerin ja Barbara Lüneburgin ekspositioissa. Ziegler tutkii, miten urbaania kaupunkitilaa voidaan kehittää situationaalisen ironian keinoin. Taiteen tapahtumapaikkana ja kontekstina hänellä on porilainen kauppakeskus ja sinne tuotetut teokset. Ne kiinnostavat katsojan huomion kulutuskulttuureihin ja kaupunkiympäristön visuaalisiin muutoksiin taiteellis-tutkimuksellisten interventoiden avulla. Kuten Zieglerin eksposition vertaisarvioitsija huomauttaa, Zieglerin taiteen avulla katsoja havahtuu huomaamaan, miten tuttu paikka sisältää useita historiallisia kerrostumia sekä tuttuudessaan “näkyttömiä” aineksia. Barbara Lüneburg taas tutkii ekspositiossaan 900 jäsenen muodostamaa *What If* -blogia, blogin tuottamaa yhteisöllisyyttä ja osallisuuden tapoja. Erityisesti Lüneburgia kiinnostaa se, millä tavoin yhteisöllinen päätöksentekoprosessi muuttaa traditionaalisia taitelija – vastaanottaja -asetelmia. Blogi käsittelee multimediataidetta ja uutta musiikkia ja ekspositio linkittyy ajankohtaisiin etnisyyden, mediakulttuurin ja sukupuolen teemoihin.

Palataksemme vielä *Ukrainian News* -näyttelyyn ja teemanumeromme ekspositioihin: nykyaide tunkeutuu niissä uudella tavalla poliittisen alueelle, osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tuo esiin yksilöiden – elävien ja jo edesmenneiden – kokemusmaailmojen kirjon. Teosten epäjatkuvuus, merkityskatkokset ja aukot edellyttävät tulkintaa ja mahdollistavat muutoksen ja jatkuvasti muuttuvien

yhteiskunnallisten ilmiöiden, uusien välineiden ja käytäntöjen vuorottelun. Toivomme, että teemanumeromme innostaa lukijoita, taiteilijoita ja tutkijoita muutosten mahdollisuuksien ja tarpeellisuuden pohtimiseen henkilökohtaisella ja samalla läpeensä poliittisella tasolla

Kiitämme lämpimästi kaikkia teemanumeromme kirjoittaneita taiteilijatutkijoita. Lämmin kiitoksemme myös vertaisarvioitsijoille, jotka paneutuivat pieteetillä tekeillä oleviin ekspositioihin. Ilman teitä moni näkökulma ja havainto olisi jäänyt vajaaksi.

Rovaniemi Syyskuussa 2016

3.10.2016

Young Warsaw © Mari Mäkiranta 2013

If Kiss... © Eija Timonen 2014

RUUKKU – Studies in Artistic Research. Julkaisija: Taideyliopisto, Aalto-yliopisto, Lapin Yliopisto. www.ruukku.journal.fi

Tämä pääkirjoitus julkaistiin alun perin verkkosivumuotoisena. Tämä PDF on luotu vuonna 2026, ja siinä on alkuperäisestä poikkeava ulkoasu.

Tekijänoikeus ja lisenssi: Tekijänoikeus pysyy tekijällä. Julkaisija soveltaa numerosta 15 eteenpäin Creative Commons -lisenssilauseketta: Kaikki tämän kausijulkaisun sisältö, pois-sulkien yksittäiset logot, kuvat, ääni- ja videotiedostot ja muut taiteelliset tuotannot on lisen-soitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssin alle.